

Couleur Locale 2

Ma, amikor a kulturális formák és a művészi kifejezőeszközök minden korábbinál könnyebb kommunikációja és széleskörű nemzetközi elterjedése miatt természetes, hogy az egyes önkifejezési módok globalizálódnak és a „kultúra bárhol” szintagma részeivé lesznek, érdekes kérdés, hogy hogyan jelennek meg egy hely vagy a „a helyi szellem” jellegzetességei a kultúrában és a képzőművészetben? Mi az, ami szembeállítható az általánosító, tér, idő és lokális világok konkrétumaira nem figyelő szemlélettel? Persze napjainkban szó sem lehet arról, hogy bárki is Hippolyte Taine „milió-elmélet”-ét követve, a „három erő” (faj, környezet, időpont) szempontjaira támaszkodva értelmezzen kulturális alkotásokat, mi több, határozottan állítható, hogy ennek inkább az ellenkezője teszi érdekessé mindazt, ami jelenleg a kultúrában történik: a nemzeti, a társadalmi és a kulturális-művészeti örökséghez kapcsoló meghatározottságok lazítása, eltávolító, reflektált kezelése. A ma emberének meghatározó élménye, hogy jelentős kulturális alkotások ott születnek, ahol az alkotók képesek elkülöníteni a helyi színeket a provincializmustól, készek meghaladni a belterjességet, a népieskedést és nacionalizmust, hogy utat találjanak teljesebb, saját kulturális hagyományaikat is gazdagító életérzések és világlátások felé. Vannak helyzetek, amikor a saját kultúrába való bezárkózás elkerülését más helyi kultúrák és velük való személyes és kollegiális kapcsolatok is segíti. Ilyen hely Erdély is, ahol bezárkózás és világra nyitottság kérdését a művészek megatnulták együtt látni a kulturális elnyomás és az alkotó együttműködés alternatíváival. Ebből adódik annak a megértése, hogy a helyi színek maguk is sokfélék, akkor is, ha a bennük rejlő problémák hasonlóak. Így a couleur locale megbecsülése a részletekre, a különlegességre és másságokra való fogékonyságot is jelenti csakúgy, mint az ezzel szembeni türelmetlenség és agresszivitás elvetését. A valódi művész ebben a fogékonyságban él és alkot, ezért képes új értelemrezdülések és jelentés-szerkezetek megteremtésére.

Mit jelent tehát a helyi színfolt keresése, újrafelfedezése egy erdélyi fiatal és középgenerációs képzőművészekből álló csoport látásmódban? Első benyomásra talán azt, hogy a művészek tekintete könnyen talál ihletet a román-magyar kulturális megosztottság és kényszerű együvértartozás, a történelmi hatalomváltásokkal járó átadás-átvétel leltári helyzete, a szétválogatás vagy a kultúra hatalmi kisajátításának mozzanataiban? Valóban így van, de mindezt nem valamiféle harsány aktivizmus jegyében és az „üdvözítő célratartás” kíméletlenségével teszik, hanem képesek egyszersem ironikus távolságtartással szemlélni, kreatív jelentéstöbbletek generálására kiaknázni az ebben rejlő feszültséget. A „nem-közéleti”, „csak művészi” hangnem érvényesül abban is, hogy a lokális színezet keresésének és megidézésének számtalan személyes, én-kereső és én-megjelenítő, illetve a képi realitást elsődleges médiumként kezelő aspektusa van, s így természetes módon a couleur locale-nak éppúgy része a zseblámpa-fényében kirajzolódó „Magány utca” vagy a „hazátlanul” jelen és múlt alkotói

világa között bolyongó „performance-antropológus” élménytára, mint a történelmi képvilág szürreális megidézése a jelenben, a tájban, hiszen a falfestmény szín- és formavilága és a tájé egyaránt helyi adottság. Érthető tehát, ha ez a téma nem mellékes a kiállító erdélyi képzőművészek számára, akik egy része már 2002 novemberében részt vett a Marosvásárhelyi Várgalériában rendezett Couleur Locale 1 kiállításon is.

A Couleur Locale 2 kiállítást 2013. novemberében az ARTeast Alapítvány rendezte meg Marosvásárhelyen a B5 Stúdió Galériájában. Meghívott művészek: Adorjáni Márta, Miklósi Dénes, Miklós Szilárd (Kolozsvár), Kispál Attila, Kispál Ágnes Evelin, Wanek Ferenc, Vetro Barnabás (Sepsiszentgyörgy) Bartha József, Fekete Zsolt, Monotremu szerzőpáros (Marosvásárhely).

A kiállított művek, főként installációk és videoinstallációk tematikus áttekintése nem lehet más, mint nyitott alternatívák, pusztán támpontok körvonalazása, amelyek az egyes munkák képi világához, illetve a bennük működő filmnarratívákhoz képest nem képvisel valamiféle külsődleges, intellektualizáló metanarratívát. Csupán ilyen tangenciális közelítésként állítható, hogy Kispál Ágnes Evelin: *Cím nélkül*, 6' 40" videoinstallációja azt a cselekvéssort idézi, amelynek során egy vegyes zöldségvelesből valaki ízlésének megfelelően rutinosan kiválogatja azt, amit nem szokott megenni. A kiállító térbe helyezve azonban ez a cselekvéssor kulturális konnotációk hordozójává válik. Hasonlóképpen erős a kultúrpolitikai kontextusra utalás Miklósi Dénes: *Az autoritás fogalma. A kolozsvári Román Nemzeti Opera logója* című installációjában. A mű a színházépület jelképévé vált Thália-szobornak, a színház logójának forgalmi tiltótáblába komponálásával utal az autoritásra, arra, hogy az épület a magyar és román történelmi hatalomváltások során mindig az éppen uralkodó nemzet nemzeti színházának adott otthont. Átfogóbb értelemben a tiltakozás a színház hatalmi célokra való kisajátítása ellen szól. A potenciális politikai jelentések határozottabb megformálásával, bár kifejezetten plasztikus formákba és ludikus kontextusba összpontosításával találkozunk Bartha József: *Nemzeti célbadobós játék* című installációja esetében. A vásári célbadobós játék dobozaiból kirakott magyar és román nemzeti színű mintázatok még a legjobban célzott dobással sem üthetők ki az építményből anélkül, hogy ezáltal a másik nemzeti mintázat is le ne dőlne. Az ember dönthet tehát: vagy nem játszik egyáltalán, vagy úgy játszik, hogy egyiket se veszi figyelembe. A szemlélő lehetséges gondolataiként eddig említett politikai konnotációk ugyan tovább élnek, de már csak távoli és egyáltalán nem konkretizált lehetőségként merülnek fel Kispál Attila és Wanek Ferenc: *Leletár* című videoinstallációjának humorossá gyorsított jelenetsorában, amelyek során a szerzőpáros különféle tárgyakat ad át egymásnak. A képek fluxusa egy állványra helyezett, televíziós vetélkedőből ismert gombbal bármikor megállítható, de a gomb elengedésével tovább folytatódik. Az erdélyi magyar és román kultúra kölcsönhatásait, ám egyszersmind természetellenes, lehetőséget és kényszeredettséget egyaránt magában hordozó viszonyát talán lehangsúlyosabban a Monotremu nevű szerzőpáros: *Magyar nyelvlecke* című műve képviseli. A bekeretezett és üveglap alá helyezett hirdetés nem szolgáltatást, hanem elfogadást hirdet. Felirata: *Magyar (nyelv)leckét elfogadok*. Ám a hirdetőlap alján elhelyezett, telefonszámot tartalmazó papírszeletké, az üveg miatt hozzáférhetetlenek, s ez határozottan megkérdőjelezi a szövegbe foglalt szándék őszinteségét.

A kiállítás szinte minden alkotásán érezhető egy határozott és feloldhatatlan kettősség. Még olyan, látszólag minden aktualizáló szándékot nélkülöző munkák

esetében is, mint Miklósi Dénes: *Bob József festőnövendék (1982) A kolozsvári Képzőművészeti Intézet sétatéri festészeti műterem, a Múcsarnok egykori épülete* című munkája esetében is. A kép egy sajátos fehér grafikát megvilágító light-box. A lazán oldalán fekvő alak két lócából összeállított alkalmi ágyon hever, ami szemmel láthatóan nem lehet kényelmes. Kifordított testtartásával úgy tűnik, mintha éppen a két lóca között lenne, de ez a közöttiség az ellentétes értelmű szólást is felidézi bennünk: „két szék közt a pad alatt”. Éppen hasonló ambivalens helyzetekre való odafigyelés és talajtalanságra utaló életérzés érhető tetten Adorjáni Márta: *Cím nélkül* című installációjában is. A mű egy fehér tábla és zseblámpa tárgyegyüttese, amelynek fényénél kiolvasható a táblába szúrt gombostűk árnyékában a felirat: *Magány utca*. A térbe íródó értelem és a jelentés-világba való berendezkedés keresésének sajátos performance-művészeti lehetőségeinek megidézése Miklós Szilárd: *Hazátlan antropológia (jegyzetek egy művészettörténeti kutatáshoz, 2012)* című műve. A kiállított térszerkezet egy a jelen és múlt között ingázó (hazátlan) vizuális antropológus terepkereső tábori asztala, aminek feliratai az avantgarde performance és a keleti blokk rendszerváltó tanulságát idézik: „a hatalom forrásai elpárolognak és ismét előbukkannak máshol”. Az ehhez kapcsolódó videoinstalláció képein az egykori Ann-Art performansz-fesztiválok (1990-1999) „résztevéő megfigyelő”-ként újraalkotott “archív felvételei”-t, performance beszámolókat, ötleteket és művészettörténeti szentenciákat idéző szöveg-töredékek váltakoznak egy Kobak nevű kocker spániel életjeleneteivel. A folyamatos mozgás és a kétféle utalássor párhuzamos és váltakozó jelenléte következtében a néző számára meg-meg szakad a műalkotás idősíkjainak elkülöníthetősége és az utólag megkonstruált események is a megidézett múlt elemeinek tűnnek.

A kettősség, a kényszerű együttlét és a legfinomabb, testi működések és mozdulatok motorikus és mentális összehangolásának legdöbbenetesebb példája a Monotremu szerzőpáros műve: *Két vezetői jogosítvány*. A mű összetevőiként szereplő fénykép és leírás alanyai Abigail és Brittany a Londonban élő sziámi ikerpár, akik egy testben ugyan, de különálló fejjel jöttek a világra és külön-külön irányítják a saját testoldalukat. Ennek ellenére mindketten levizsgáztak autóvezetésből és mindkettejüknek van jogosítványa. A kettősség és egymásrautaltság ilyen példáihoz képest bármely más kettősség, például az, ami egy zenei alkotás hangzásvilága és az arra rájátszó „gyerekenész” játéka közötti sajátos, ám nyilván távolról sem tökéletes kongruencia kevésbé tűnik disszonánsnak. Vetró Barnabás (Barunabasu Betoro): *Benicio live, 3'50"* című alkotása éppen egy ilyen önfelelt zenélést megörökítő videoinstalláció ismétlődő filmje, amelyben vidámságba olvad összhang és összhangtalanság. Kettősséget, sőt hármasságot megjelenítő és különböző valóságnemeket egymásba játszó komplex képi alkotás Fekete Zsolt Lovacska képe, amely Kőrösfői-Kriesch Aladár, Szakács Ágnes munkáira utaló, azokkal vizuálisan interakcióba lépő látványteret hoz létre. Ilymódon falkép, fénykép és ruhamodell ötvöződik egyetlen utaláségeszben és az így megvalósuló „képátvitel” eredményeképpen, a táj fölött lebegő ülő nő látványa erős szürrealisztikus hatást kelt. Mindháromfajta valóság magában foglal valami sajátosan helyi szellemiséget, ám ezek egymásra vetítése azok számára, akik képesek követni a művész helyi vonatkozású utalásait, tovább fokozza ezt az érzést.